

М. П. Тишковець

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-0102-240X>

Тернопільський національний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України

ПРОФЕСІЙНЕ СПІЛКУВАННЯ ЛІКАРЯ З ПАЦІЄНТОМ У КАРДІОЛОГІЧНОМУ ВІДДІЛЕННІ: МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ОПАНУВАННЯ ТЕМИ АНГЛОМОВНИМИ ЗДОБУВАЧАМИ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ

M. P. Tyshkovets

I. Horbachevsky Ternopil National Medical University

PROFESSIONAL COMMUNICATION OF A DOCTOR WITH A PATIENT IN THE CARDIOLOGY DEPARTMENT: GUIDELINES FOR MASTERING THE TOPIC BY ENGLISH-SPEAKING SEEKERS OF THE MEDICAL HIGHER EDUCATION

Анотація. У статті відзначено про необхідність оволодіння українською мовою на фаховому рівні інакомовними студентами медичних закладів вищої освіти як одного з основних видів мовленнєвої діяльності в майбутній професії. Тут запропоновано навчально-методичні матеріали до теми «Професійне спілкування лікаря з пацієнтом у кардіологічному відділенні» для вивчення англomовними здобувачами вищої медичної освіти, апробовані на практичних заняттях у межах курсу «Професійна медична комунікація українською мовою лікаря з пацієнтом» у Тернопільському національному медичному університеті імені І. Я. Горбачевського МОЗ України. Визначено зміст та окреслено види робіт, що дозволяють одночасно з опануванням лексико-граматичного матеріалу реалізовувати найнеобхідніші комунікативні потреби для фахового спілкування лікаря-кардіолога з пацієнтом. У праці запропоновано види завдань для засвоєння теми іноземцями: опрацювання словника-мінімуму, читання тексту й вивчення нових слів і синтаксичних конструкцій у його контексті тощо. Ми рекомендуємо ряд післятекстових завдань, призначених для формування та розвитку мовної й мовленнєвої компетентностей інакомовців, зокрема: 1. Відповідайте на запитання до тексту. 2. Прочитайте речення. Напишіть, правильно чи неправильно. До неправильних речень доберіть із тексту точний варіант. 3. Продовжте речення. 4. Визначте хворобу за ключовими словами тощо. Далі пропонуємо іноземним студентам сконструювати власну бесіду лікаря-кардіолога з пацієнтом на основі діалогу-зразка.

Уважаємо, що такі навчально-методичні матеріали допоможуть студентам-іноземцям вільно спілкуватися із пацієнтом у кардіологічному відділенні, ставити йому запитання для збору анамнезу, сприймати і розуміти відповіді недужого, аргументовано висловлювати власні погляди стосовно лікування чи запобігання хвороби.

Ключові слова: українська мова як іноземна; методичні рекомендації; професійне спілкування; навчально-методичні матеріали; тренувальні вправи; медичний заклад вищої освіти.

Abstract. The article deals with the need for the foreign students of medical higher educational establishments to master the professional Ukrainian as one of the main types of speech activity in the future profession. It has been proposed the educational and methodological materials on «Professional communication of a doctor and a patient in the cardiology department» for studying by English-speaking seekers for medical degree, tested in practicals within the course «Professional medical communication of a doctor with a patient in Ukrainian» at I. Horbachevsky Ternopil National Medical University. The content and types of works are determined; it gives us possibility to distinguish the most necessary communicative needs for professional communication of a cardiologist with a patient as well as mastering lexical and grammatical material. The paper proposes types of tasks for mastering the topic by the foreigners i.e. elaboration of the minimum vocabulary, reading the text, learning new words and syntactic constructions in its context and so on. We recommend a number of post-practice tasks designed for the formation and development of language and speech competencies of non-speakers, in particular: 1. Answer the questions to the text; 2. Read the sentences, decide if they are correct or incorrect. For incorrect sentences, choose the appropriate option from the text; 3. Complete the sentence; 4. Identify the disease by keywords; etc. Next, we propose international students to construct their own conversation between a cardiologist and a patient based on a sample dialogue.

We believe that such educational materials will help foreign students to communicate fluently with the patients in the cardiology departments, ask them questions to collect anamnesis, accept and understand the answers of the patient, to express their views on the treatment or prevention of disease.

Key words: Ukrainian as a foreign language; guidelines; professional communication; educational and methodical materials; training exercises; higher medical educational establishment.

Вступ. У медичних ЗВО іноземні студенти здобувають фахові знання переважно англійською мовою. Однак перебування в українськомовному середовищі, зокрема спілкування з пацієнтами та колегами у відділеннях лікарні під час клінічної практики, вимагає від інокомунікантів оволодіння українською мовою на професійному рівні. Слушно зауважує Т. Лещенко: «Володіння іноземною мовою для іноземного студента-медика стає його значущою особистісною характеристикою, що передбачає здатність вступати в професійну комунікацію з пацієнтами. Українська мова як іноземна на сучасному етапі стає важливим складником компетентності студента-медика» [2].

Тому сьогодні залишається актуальним пошук нових шляхів оптимізації процесу вивчення української мови як чужої англомовними здобувачами вищої медичної освіти, який би відповідав новітнім методичним підходам опанування професійно зорієнтованої мови. Не менш важливим є питання методичного забезпечення дисципліни.

Останнім часом зросла увага лінгводидактів до вивчення української мови як іноземної (УМІ) для студентів-іноземців медичного фаху. Головно це дослідження філологів, які працюють у медичних закладах вищої освіти. Кафедри чи відділення української мови стали своєрідними лінгводидактичними центрами, у яких не затихає робота з пошуку найоптимальніших методів викладання УМІ. Тут варто згадати напрацювання К. І. Гейченко, Л. В. Даниленко, О. В. Гриценко, Ж. М. Рагріної, Н. О. Коновальчук, О. І. Агіної (Запорізький державний медичний університет); Г. Л. Василенко, Л. Т. Тищенко, О. М. Дудник, Г. П. Краєвської, Л. М. Писаренко, С. І. Чернякевич, Н. С. Крижанівської (Вінницький національний медичний університет імені М. І. Пирогова); Н. П. Литвиненко, С. М. Барабаш, А. В. Захарченко, І. М. Іваненко, Н. В. Місник (Національний медичний університет імені О. О. Богомольця); Т. А. Єщенко, І. В. Чикайло, Н. Д. Черкес, І. Л. Козелко (Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького); Т. П. Мельник, М. П. Тишковець, О. А. Мисик, В. І. Зевако, К. Л. Стефанишин, М. І. Руденко, О. І. Новіцької, І. І. Гаврищак, І. Д. Драча, І. Я. Заліпської (Тернопільський національний медичний університет імені І. Я. Горбачевського); С. М. Луцак, А. В. Ільків, С. В. Личук, Г. Я. Іванишин, Н. В. Кобзей, З. Я. Родчин, У. В. Соловій (Івано-Франківський національний медичний університет) та ін. Кафедра мовознавства Івано-

Франківського національного медичного університету є координаційною в цьому напрямку роботи серед ЗВО медичного профілю.

Мета статті – запропонувати навчально-методичні матеріали до теми «Професійне спілкування лікаря з пацієнтом у кардіологічному відділенні» для опанування англомовними здобувачами вищої медичної освіти, апробовані на практичних заняттях у межах курсу «Професійна медична комунікація українською мовою лікаря з пацієнтом» у Тернопільському національному медичному університеті імені І. Я. Горбачевського МОЗ України (ТНМУ).

Теоретична частина. Згідно із Стандартизованими вимогами до рівнів володіння УМІ, які встановлюють на державному рівні поки єдину уніфіковану систему визначення рівнів володіння українською мовою (від А1 до С2) за всіма видами мовленнєвої діяльності (слухання, читання, письмо, говоріння), можливість професійного спілкування передбачено на рівні С1 – високому. Рівень С2 – вільне володіння – «визначає вільне володіння українською мовою як іноземною, свідчить про можливість незалежного спілкування в українськомовному (у т. ч. професійному) середовищі із невимушеним і творчим використанням усіх мовленнєвих умінь та виражальних засобів (у т. ч. ідіом, перифраз, символів, термінології визначеної галузі)» [5].

З вересня 2020 р. чужоземні студенти ТНМУ мають змогу обирати на третьому році навчання дисципліну «Професійна медична комунікація українською мовою лікаря з пацієнтом», головним завданням якої є формування вмінь і навичок професійного спілкування іноземця (майбутнього лікаря) у відділеннях лікарні.

Пропонуємо випробуваний на заняттях з вибіркового курсу «Професійна медична комунікація українською мовою лікаря з пацієнтом» методичний сценарій мовної і мовленнєвої підготовки чужоземних студентів до спілкування лікаря з пацієнтом у кардіологічному відділенні.

Важлива частина кожного заняття – засвоєння нової лексики. «Знання слова означає правильне асоціювання його форми (усномовленнєвої чи писемної) та його значення. Крім того, продуктивне володіння лексикою означає вміння ввести її в потік мовлення» [2]. На початковому етапі засвоєння теми вважаємо за доцільне подати короткий перекладний словник-мінімум, який допоможе студентам опанувати нові термінолексми для номінації захворювань серцево-судинної системи людини й

методів їх обстеження: аритмія, груднина, електрокардіографія (ЕКГ), ехокардіографія, міокардит, стенокардія. Okремо пропонуємо переклад найпоширеніших тематичних мовних конструкцій: біль віддає у ліву руку, блідість шкіри, відчуття нестачі повітря, відчуття ядухи, вплив лікарських препаратів, гострий напад болю, ішемічна хвороба серця, магнітно-резонансна томографія (МРТ), надмірно прискорене серцебиття, розлади кровообігу, серцево-судинна система, синюшність губ, тремор кінцівок. Засвоївши значення запропонованих слів та словосполучень, інокомуніканти зможуть оволодіти навичками автоматичного, підсвідомого їх використання у власному мовленні.

Наступний крок – опрацювання тексту. Учена Ніна Станкевич наголошує на необхідності постійного залучення до навчання УМІ професійно орієнтованих текстів, адже «читання й опрацювання таких текстів для чужоземних студентів стає не лише метою, а й важливим засобом навчання і здобуття фаху» [6, с. 165]. Працюючи з фаховим текстовим матеріалом, іноземні студенти засвоюють нові терміни, словосполучення; набувають досвіду вживати вивчені лексеми у відповідній граматичній формі, навчаються поєднувати словосполучення в реченнях, уживати їх у професійному спілкуванні. Для цього пропонуємо студентам-іноземцям прочитати текст «Хвороби серця», у якому намагалися розкрити специфіку окремих серцевих захворювань: ішемічної хвороби, стенокардії, артеріальної гіпертензії, міокардиту, аритмії серця; причини їх виникнення, а також основні симптоми таких недуг. Подаємо для прикладу уривки тексту.

Хвороби серця

Серцеві хвороби – це захворювання серця та серцево-судинної системи.

Хвороби серця, їхню профілактику та лікування вивчає кардіологія. У кардіологічному відділенні лікують стенокардію, ішемічну хворобу серця, артеріальну гіпертензію, міокардит, аритмію і розлади кровообігу. <...>

Стенокардія – одна з клінічних форм ішемічної хвороби серця. Хворі скаржаться на біль у ділянці серця. Вони говорять, що часто болить у лівій половині грудної клітки і біль віддає у ліву руку, ліве плече або шию. Тоді стає важко дихати.

Гострий напад болю при стенокардії необхідно купірувати за короткий термін. Найефективнішим засобом є нітрогліцерин. Хворого з нападом стенокардії слід покласти у ліжку, до ніг та кистей

рук прикласти грілки. Потім потрібно зробити електрокардіограму. <...>

Міокардит – це запалення серцевого м'яза. Причиною такої недуги можуть бути різні інфекції, вплив лікарських препаратів, токсинів або імунних процесів. На міокардит частіше хворіють люди до 40 років. Симптоми міокардиту: біль у грудях, біль під лівою лопаткою, прискорене серцебиття, задишка під час фізичного навантаження або у стані спокою, сухий кашель, відчуття нестачі повітря, загальна слабкість, підвищене потовиділення, оніміння кінцівок, блідість шкіри та синюшність губ. <...>

Ці та інші недуги лікують кардіологи. Вони проводять огляди, призначають пацієнтам обстеження: електрокардіографію (ЕКГ), ехокардіографію, магнітно-резонансну томографію (МРТ), ультразвукове дослідження (УЗД), лабораторні дослідження.

Щоб студенти-іноземці могли вільно спілкуватися з пацієнтом у кардіологічному відділенні, ставити йому запитання для збору анамнезу, сприймати і розуміти відповіді недужого, аргументовано висловлювати власні погляди стосовно лікування чи запобігання хворобі, необхідно розвивати їхні комунікативні українськомовні здібності. Реалізації викладених завдань у фаховому спілкуванні сприятимуть післятекстові завдання. Тут подаємо лише фрагменти окремих із них.

Завдання 1. Відповідайте на запитання до тексту.

1. Які хвороби лікує кардіолог? 2. Які симптоми стенокардії? 3. Як потрібно допомогти хворому із нападом стенокардії? 4. Які причини міокардиту? 5. На що скаржитись хворий на міокардит? 6. Які методи діагностики згадано у тексті?

Завдання 2. Прочитайте речення. Напишіть, правильно чи неправильно. До неправильних речень доберіть із тексту точний варіант.

1. Серцеві хвороби – це захворювання органів сечовидільної системи. 2. Кардіологія вивчає хвороби стравоходу, їхню профілактику та лікування. 3. Стенокардія – одна з клінічних форм ішемічної хвороби серця. 4. Щоб зняти напад стенокардії, пацієнту потрібно прийняти нітрогліцерин. 5. Стенокардія – це запалення серцевого м'яза. 6. Причиною міокардиту можуть бути інфекції, вплив ліків, токсинів або імунних процесів.

Завдання 3. Продовжте речення.

1. Серцеві хвороби – це захворювання ... 2. У кардіологічному відділенні лікують ... 3. Хворі

на стенокардію скаржаться, що відчувають біль у ... 4. Гострий напад болю при стенокардії купірують так: ... 5. Міокардит – це ... 6. Інфекції, вплив лікарських препаратів, токсинів або імунних процесів – це причини ... 7. Симптоми міокардиту: ... 8. Кардіологи проводять огляди, ...

Завдання 4. Визначте хворобу за ключовими словами.

1	Болить серце і в грудях. Біль віддає в ліву руку. Мало надходить кисню до серця; звужені коронарні артерії	Це ішемічна хвороба серця
2	Болить у лівій половині грудної клітки і біль віддає у ліве плече і шию. Тоді стає важко дихати. Приймав нітрогліцерин. Біль минувся	Це ...
3	Болить тут, під лівою лопаткою. Я відчуваю, що серце сильно б'ється. Мені важко дихати під час занять у спортзалі. Довго приймав антибіотики. Мені 35 років	Це ...
4	Болить серце, коли лежу або сплю, бракує повітря; важко дихати. Часто кашляю, пітнію. Завжди почувуюся погано. Два місяці тому хворів на гостру респіраторну хворобу COVID-19. Мені 38 років	Це ...

Чужоземні студенти повинні опанувати вміння і навички вести професійну бесіду з українськими пацієнтами, тобто розпізнавати й реагувати на вербальні та невербальні знаки пацієнтів, отримувати від них інформацію, необхідну для лікування, передавати хворим адекватну медичну інформацію, володіти культурою конструктивного діалогу [3, с. 54]. Здійснюючи аналіз специфіки ведення іноземцями діалогу «Лікар – пацієнт», дослідниця Ольга Гриценко звертає увагу на необхідності повторення і заучування зі студентами питальних слів, їх структури та інтонуювання, керування дієслів тощо. Авторка наголошує на важливості пояснення викладача інокомунікантам питальних конструкцій про загальний стан недужого, наявних скарг, локалізації болю, іррадіації, різної інформації про симптоми (тип за характером, за інтенсивністю, за тривалістю; з'ясування умов та причин виникнення симптому, супровідних симптомів) [1, с. 50–51].

Ми рекомендуємо іноземним студентам спершу прочитати або прослухати діалог-зразок лікаря-

кардіолога з пацієнтом, а згодом – сконструювати власну бесіду в аналогічній ситуації спілкування.

Завдання 5. Додайте потрібні фрази до діалогу. Запишіть.

– Добрий день!

– ...!

– Яке Ваше ім'я і прізвище?

– ...

– Ваш вік?

– ...

– ...?

– Лікарю, мене дуже болить серце.

– ...?

– Серце стискає. Болить не постійно, а нападами.

– ...?

– Часто болить у лівій частині і віддає у ліву руку.

– ...?

– Вперше я відчув біль позавчора, коли спав.

Потім серце боліло, коли відпочивав вдень після обіду. Сьогодні боюся, що знову буде боліти вночі.

– ...?

– Серце болить декілька хвилин, а потім біль припиняється.

– ...?

– Ні. Спочатку я хочу проконсультуватися з лікарем.

– ...

– Дякую, лікарю. До побачення.

– ...

Висновки та перспективи подальших досліджень. Рекомендовані нами навчально-методичні матеріали для опанування теми «Професійне спілкування лікаря з пацієнтом у кардіологічному відділенні» успішно апробовані на практичних заняттях у Тернопільському національному медичному університеті імені І. Я. Горбачевського МОЗ України. Уважаємо такі завдання методично доцільними в інакомовній аудиторії, оскільки вони відповідають комунікативному та професійно зорієнтованому підходам до вивчення мови, які допоможуть розширити знання інокомунікантів й закласти ґрунт для освітньої та фахової діяльності в умовах вищої медичної школи.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо в розробці навчально-методичних матеріалів для формування українськомовної фахової компетентності іноземних студентів стоматологічного та фармацевтичного профілю у процесі вивчення української мови як чужоземної.

Список літератури

1. Гриценко О. Формування мовних і мовленнєвих умінь і навичок ведення діалогу розпитування «Лікар – хворий» на заняттях з української мови як іноземної / О. Гриценко // Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки. – 2020. – № 36. – С. 45–55. – Режим доступу : https://periodicals.karazin.ua/language_teaching/article/view/15685.

2. Лещенко Т. Особливості формування комунікативної компетенції іноземних студентів під час засвоєння стоматологічної термінології на занятті з української як іноземної / Т. Лещенко, В. Юфименко // Актуальні проблеми сучасної вищої медичної освіти в Україні : матеріали навч.-наук. конф. з міжнар. участю. – Полтава, 2019. – С. 125–128. – Режим доступу : <http://repository.pdmu.edu.ua/handle/123456789/9887>.

3. Лісовий М. І. Культура професійного мовлення : навч. посіб. для студентів вищих медичних навчальних

закладів / М. І. Лісовий. – Вінниця : Нова книга, 2010. – 176 с.

4. Професійна медична комунікація українською мовою лікаря з пацієнтом : посіб. для іноземних студ. / [А. В. Вихрущ, І. Д. Драч, І. Я. Заліпська та ін.] ; за ред. А. В. Вихруща, І. Я. Заліпської. – Тернопіль : ТНМУ, 2021. – 204 с.

5. Стандартизовані вимоги: рівні володіння українською мовою як іноземною А1–С2. Зразки сертифікаційних завдань : посібник / Данута Мазурик, Олександра Антонів, Олена Синчак, Галина Бойко. – К. : Фірма «ІНКOS», 2020. – 186 с.

6. Станкевич Н. Особливості створення навчальної текстотеки з української мови як іноземної / Н. Станкевич // Теорія і практика викладання української мови як іноземної. – 2011. – Вип. 6. – С. 162–168.

References

1. Hrytsenko, O. (2020). Formuvannia movnykh i movlennievykh umin i navychok vedennia dialohu rozpytuvannia «Likar – khvoryi» na zaniattiakh z ukrainskoi movy yak inozemnoi [Formation of language and speech skills for conducting the “doctor – patient” dialogue at lessons on Ukrainian as a foreign language]. *Vykkladannia mov u vyshchykh navchalnykh zakladakh osvity na suchasnomu etapi. Mizhpredmetni zviyazky – Teaching Languages in Higher Education at the Present Stage. Cross-Curricular Links.*, 36, 45-55. Retrieved from: https://periodicals.karazin.ua/language_teaching/article/view/15685 [in Ukrainian].

2. Leshchenko, T., & Yufymenko, V. (2019). Osoblyvosti formuvannia komunikatyvnoi kompetentsii inozemnykh studentiv pid chas zasvoiennia stomatolohichnoi terminolohii na zaniatti z ukrainskoi yak inozemnoi [Features of formation of communicative competence of foreign students in teaching dental vocabulary in lesson Ukrainian as a foreign language]. *Aktualni problemy suchasnoi vyshchoi medychnoi osvity v Ukraini: materialy navchalno-naukovoï konferentsii z mizhnarodnoiu uchastiu – Actual problems of modern higher medical education in Ukraine: materials of scientific sciences conf. with international*

participation. Poltava. Retrieved from: <http://repository.pdmu.edu.ua/handle/123456789/9887> [in Ukrainian].

3. Lisovyi, M.I. (2010). *Kultura profesiinoho movlennia [The culture of professional speech]*. Vinnytsia: Nova knyha [in Ukrainian].

4. Vykhrushch, A.V., Drach, I.D., Zalipska, I.Ya., & Sheremeta, L.P. (2021). *Profesiina medychna komunikatsiia ukrainskoiu movoiu likaria z patsientom [Professional medical communication in Ukrainian of a doctor with a patient]*. Ternopil: TNMU [in Ukrainian].

5. Mazuryk, D., Antoniv, O., Synchak, O., & Boiko, H. (2020). *Standartyzovani vymohy: rivni volodinnia ukrainskoiu movoiu yak inozemnoiu A1–S2. Zrazky sertyfikatsiinykh zavdan [Standardized requirements: levels of proficiency in Ukrainian as a foreign language A1-C2. Samples of certification tasks]*. Kyiv: Firma «INKOS» [in Ukrainian].

6. Stankevych, N. (2011). Osoblyvosti stvorennia navchalnoi tekstoteki z ukrainskoi movy yak inozemnoi [The development of a text database for Ukrainian as a Foreign Language]. *Teoriia i praktyka vykladannia ukrainskoi movy yak inozemnoi – Theory and Practice of Teaching Ukrainian as a Foreign Language*, 6, 162-168 [in Ukrainian].

Отримано 04.02.22
Рекомендовано 07.02.22

Електронна адреса для листування: tyshkovec@tdmu.edu.ua